

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

25^E JAARGANG

WOENSDAG 26 JUNI 1940

No. 1275

COMMISSIE VAN REDACTIE:

J. G. Koopmans; P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Tinbergen
en F. de Vries.

Secretaris van de Redactie: M. F. J. Cool.

Redactie-adres: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam-W.
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplootweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Abonnementsprijs voor het weekblad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p. p. in Nederland f 20,— per jaar. Buitenland en koloniën f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de Redactie.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van advertenties: Nijgh en van Duijn N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Post-chèque- en girorekening Nr. 145192. Adres te Rotterdam: Erasmushuis, Tel. Nr. 31696.

INHOUD:

	Blz.
De wederopbouw van verwoeste gebieden en de eischen van rationeele goederendistributie, door Prof. Dr. J. F. ten Doesschate	405
Wederopbouw en conjunctuur, door Dr. W. L. Valk	407
Overbezetting van het winkelbedrijf (I), door Ir. D. Groenveld	408
Het hypothecair belang en de oorlogsschade, door Ch. Glasz	410
Verkoelde waarden, door Mr. F. J. Brevet	412
De Rijksmiddelen over Mei 1940	413
Aanteekeningen.	
Overheidsmaatregelen op economisch gebied..	414
Maandcijfers.	
Overzicht van den stand der Rijksmiddelen..	415
Statistieken.	
Geld- en wisselkoersen — Bankstaten	416

DE WEDEROPBOUW VAN VERWOESTE GEBIEDEN EN DE EISCHEN VAN RATIONEELE GOEDERENDISTRIBUTIE

Bij de discussie in volksvertegenwoordiging en pers is ten tijde van de totstandkoming der Vestigingswet Kleinbedrijf meermalen de vraag gesteld, of men met de verheffing van het peil van den detailhandel als zoodanig eigenlijk geen half werk verrichte en of invoering van het z.g. behoefte-element niet een noodzakelijk sluitstuk op de destijds voorgestelde en inmiddels tot wet verheven regeling vormde. De voorstanders van deze uitbreiding der voorgestelde regeling beoogden daarmede de vergunning tot het vestigen van een detailbedrijf mede afhankelijk te stellen van het aanwezig zijn van een maatschappelijke behoefte aan dat detailbedrijf op de aangevraagde vestigingsplaats, doch de lezer weet, dat zij hun zin niet kregen en dat alleen de vereischten: handelskennis, vakkenis en kapitaalcracht in de wet werden opgenomen. Er is alle aanleiding dit vraagstuk thans, nu Nederland, en Rotterdam in het bijzonder, voor de enorme taak staan geheele verwoeste gebieden van den grond af weer op te bouwen, opnieuw aan de orde te stellen.

Overbezetting van het distributie-apparaat.

De vrije vestiging van detailhandelszaken en ambachtsbedrijven leidde nl., naar de ervaring leerde, tot een onmiskenbaar teveel aan deze distributieplaatsen 1).

Dit teveel, deze „overbezetting van het distributie-apparaat”, werkte naar de algemeene, en dezerzijds gedeelde, opvatting een chronisch prijsbederf in de hand, waarvan de consument weliswaar direct profiteerde, doch waarvan hij indirect, n.l. via het verrassend hooge economische mortaliteitscijfer der distributeuten en dus via de kosten der werkloosheidsvoorziening, de wrange vruchten plukte. Bovendien werd de overbezetting sociaal-economisch terecht als verspilling gekenschetst. Immers, er werden hier, door een steeds wisselenden stroom van distributeuten, distributiediensten verricht tegen prijzen, die op den langen duur de kosten niet dekten. Het loont de moeite, hierop in dit verband iets nader in te gaan.

Onderzoekingen van de Forschungsstelle für den Handel, het Economisch Instituut voor den Middenstand, het Centraal Bureau voor de Statistiek en vele andere instellingen hebben aangetoond, dat ook de kosten in den detailhandel voor een groot deel vaste kosten zijn. De kosten der ingekochte goederen zijn natuurlijk van een vrijwel zuiver variabel karakter, doch de eigenlijke exploitatiekosten, waarvan de voornaamste bestanddeelen huren en loonen zijn, toonen een veel geringer verband met de grootte van den omzet en zijn mitsdien — uiteraard bij een gegeven distributiecapaciteit — grootendeels vast van aard. De concurrentie speelt zich onder deze omstandigheden dus af tusschen een groot aantal bedrijven, welke ieder

1) Mutatis mutandis geldt uit den aard der zaak hetzelfde voor vele andere takken van handel en bedrijf.

voor zichzelf met relatief belangrijke vaste kosten werken en het resultaat ligt voor de hand: er ontstaat een neiging tot prijsonderbieding, respectievelijk tot het opvoeren van de bij den verkoop gegeven service, met de daaraan verbonden kostenstijging. Wat de prijsverlaging betreft, beteekent dit, dat de goederen worden omgezet met een bruto-winstmarge, welke — bij het bestaande omzetpeil — geen voldoende vergoeding inhoudt voor de gemiddelde distributiekosten, doch waarvan men verwacht, dat zij voldoende, althans minder onvoldoende, zal zijn bij het gestegen omzetpeil, dat men door de prijsverlaging hoopt te bereiken. Voor individueele detaillisten kan deze redeneering, onder het klassieke voorbehoud *ceteris paribus*, opgaan, doch wanneer de omstandigheden niet gelijk blijven en de overige detaillisten derhalve het verlaagde prijspeil volgen, dan zal zij niet tot het gewenschte doel voeren, doch tot resultaat hebben, dat na verloop van tijd de geheele branche op een prijspeil, dat de gemiddelde kosten niet dekt, is aangeland. Het vooral uit de industrie bekende probleem der overcapaciteit doet zich dan dus ook hier voor en de gevolgen dier overcapaciteit zijn er dezelfde, n.l. onderbezetting der individueele bedrijven en verkoop tegen een economisch onvoldoend hoog prijspeil. Verder gaat de gelijkheid echter veelal niet, omdat de structuur der distributie, met haar talloze bedrijfshuishoudingen en groote belangentegenstellingen tusschen diverse categorieën bedrijfsgeenooten, geen ruimte laat voor het natuurlijke verweermiddel, dat de industrie tegen de overcapaciteit aanwendde, n.l. de kartelleering. En zoo wordt dan ook begrijpelijk, dat er uit de kringen der distributeuten stemmen opgingen om door overheidsingrijpen:

eenerzijds het aantal winkels te beperken (de totale capaciteit te verkleinen, resp. bij stijgende behoefte niet te vergroeten);

anderzijds het prijspeil kunstmatig te verhoogen, ten einde het logische gevolg der overcapaciteit te neutraliseeren.

Tegen het tweede middel bestaan m.i. overwegende bezwaren; voor het nemen van een proef met het eerste lijkt de tijd echter thans gekomen. In het volgende zal getracht worden uiteen te zetten waarom.

Verhooging van het prijspeil.

De overbezetting in den detailhandel beteekent in wezen een overcapaciteit van het distributie-apparaat. Voor lang niet alle individueele distributiebedrijven zal die overcapaciteit zich in dezelfde mate doen gevoelen: er zullen bedrijven zijn, die in feite hun meest economische bedrijfsgrootte hebben weten te vinden, doch daar staan noodzakelijkerwijs andere bedrijven tegenover, die een veel grooter distributiec capaciteit bezitten dan onder de bestaande omstandigheden rendabel gemaakt kan worden. Immers, ware dit niet zoo, dan zou er niet van overbezetting gesproken kunnen worden. Onderlinge verschillen buiten beschouwing latende, is het algemeene beeld derhalve zóó, dat de totaliteit der distributiebedrijven in een dergelijke branche aanzienlijk méér goederen tegen een lagere gemiddelden kostprijs per eenheid *zou kunnen* omzetten, dan in feite geschiedt. Wat geschiedt er nu, indien men van overheidswege het prijspeil in een zoodanige branche gaat saneeren? Het antwoord op deze vraag ligt voor de hand: de verkoopen zullen geschieden tegen prijzen (dat wil dus zeggen onder oplegging van bruto-winstmarges), welke gelegen zijn aanzienlijk boven die, welke bij een kleinere — maar dan vol benutte — capaciteit noodzakelijk zouden zijn. De volkshuishouding zou zich het voortbestaan van een te groot en daardoor oneconomisch functionerend distributie-apparaat veroorlooven door het kwaad niet bij den wortel (de overcapaciteit) aan te tasten, maar zich te beperken tot symptoombestrijding (verhooging van prijzen, die uit die overcapaciteit logisch voortvloeien). De individueele, detailbedrijven, die ondanks de overbezetting van het totale apparaat hun eigen meest economische bedrijfsgrootte

reeds hadden weten te vinden, zullen extra winsten maken; de overige bedrijven zullen onder vigeur van een kunstmatige prijsbescherming hun bedrijf gaande weten te houden (de gemiddelde kosten kunnen dekken), hoewel zij ieder voor zich met een lager prijspeil genoeg zouden kunnen nemen, indien zij hun capaciteit ten volle zouden kunnen benutten. Voorts trekt een hooger prijspeil nieuwe vestigingen aan, tenzij bedrijfstaksluiting dit verhindert.

Aanpassing der capaciteit aan de behoefte.

Past men daarentegen het eerste middel toe, door via invoering van het z.g. behoefte-element de ongeremde capaciteitsuitbreiding tegen te gaan, dan zijn de bezwaren veel geringer, juist in gevallen, waarin alles van den grond af moet worden opgebouwd en van rechtstreekse kapitaalvernietiging door stillegging van bestaande bedrijven derhalve geen sprake kan zijn. Nu kan het kwaad wel in den wortel (d.w.z. bij de capaciteit zelve) worden aangeast; niet de prijs wordt bij de capaciteit aangepast, maar de capaciteit bij de behoefte. En er is een redelijke kans, dat door een systeem van doelmatige toewijzingen dan een zoodanige toestand kan worden bereikt, dat het geheele distributie-apparaat zijn meest economische bedrijfsgrootte min of meer benadert.

Men heeft, om deze meening te zijn toegedaan, geenszins de moeilijkheden te onderschatten, die aan de feitelijke tenuitvoerlegging van een dergelijk plan verbonden zouden zijn. Op papier laat het begrip distributiec capaciteit zich zonder moeite zoodanig hanteeren, dat een aanpassing van deze capaciteit aan de feitelijke behoefte aan distributiediensten verkregen wordt. In werkelijkheid zal er echter een instantie moeten zijn, die deze behoefte zal moeten beoordeelen. Deze instantie zal tweeërlei fouten kunnen maken, zij beoordeelt n.l. de in het onderhavige consumptiegebied bestaande behoefte te groot óf te klein. In het eerste geval zal correctie moeilijker zijn dan in het tweede, maar uit overwegingen van voorzichtigheid ligt het maken van de tweede fout meer voor de hand dan van de eerste. Daarop is de correctie eenvoudiger: men kan gemakkelijker het aantal winkels uitbreiden dan inkrimpen.

Indien er ooit aanleiding was, tot deze inkrimping over te gaan, aldus zou men bovenstaanden gedachten-gang kunnen samenvatten, dan is deze aanleiding thans aanwezig, nu de onderhavige bedrijven vernietigd en de daarin opnieuw te steken kapitalen dus nog niet geherinvesteerd en patroon en personeel nog niet definitief opnieuw te werk gesteld zijn. Tegenover de onbillijkheid, die men zou moeten begaan jegens den enkeling, wien thans verhinderd zou worden zijn bedrijf op de oude plaats te heropenen, zou dan een bate staan voor de gemeenschap als geheel en den distribueerenden handel als locale totaliteit gezien. Deze voor- en nadeelen zouden tegen elkaar moeten worden afgewogen.

Over het criterium, dat bij de feitelijke toewijzing doorslaggevend zou moeten zijn, valt verschillend te oordeelen. Stelt men alleen een economisch criterium, dan zouden vakkennis, kapitaalcracht en bewezen koopmanschap er over moeten beslissen, wie, veronderstellende dat de conclusie in een bepaald gebied luidt, dat het voordien aanwezige distributie-apparaat te groot was, zou moeten uitvallen. Stelt men daarnaast echter een sociaal criterium, dan is er aanleiding bovendien het brandende vraagstuk der verhouding tusschen groot- en kleinbedrijf in de beoordeeling te betrekken.

Hoe de juridische constructie van een en ander zal moeten zijn, is een vraag, die voorloopig op de tweede plaats komt. Doel van deze korte beschouwing was slechts, de economische zijde van het vraagstuk aan de orde te stellen en over de wenschelijkheid van een zoodanige regeling zoo mogelijk verdere discussie uit te lokken. Het onderwerp mag daartoe, mede gelet op den onbevredigenden toestand, welken de vrije toegang tot het detailbedrijf in het verleden zonder twijfel in het leven heeft geroepen, belangrijk genoeg geacht worden.

t. D.

WEDEROPBOUW EN CONJUNCTUUR.

Hoewel het op het oog nu niet mogelijk is, de economie te herstellen, is het van de conjunctuur, is het de moeite waard, te wijzen op de vermoedelijke gevolgen voor de conjunctuurbeweging van de gebeurtenissen, die in ons land hebben plaats gehad.

Zij, die mijn werk over conjunctuurdiagnose kennen, weten, dat ik de volgende groepen van factoren in hoofdzaak verantwoordelijk stel voor de conjunctuur: verdeling van het inkomen, geldhoeveelheid en geldomloop, sparen en beleggen, speculatie en internationale factoren.

Nu schijnt de algemeene opinie te zijn, dat oorlog altijd hoogconjunctuur met zich brengt. In den regel is dat ook zoo, maar het eerste effect van een oorlog is altijd een min of meer ernstige ontvrichting, veroorzaakt door het verbreken van handelsbetrekkingen en de faillissementen van sommige zaken, die niets meer te doen hebben. Daarna komt een tijd van schaarschte, die met goede conjunctuur gepaard gaat en een periode van wederopbouw, die gekarakteriseerd wordt door een supranormale vraag naar kapitaalgoederen, die echter geen blijvend karakter kan hebben, zoodat er een scherpe reactie op moet volgen, ook al kan de wederopbouwconjunctuur vrij lang duren. Herstel van handelsbetrekkingen met het buitenland kan ook gedeeltelijk schadelijk werken, omdat vreemde concurrentie zich dan doet gelden, waar zij eenigen tijd afwezig was.

De handel is tegenwoordig bereid, een oorlogsconjunctuur te anticiperen, wanneer de schaarschte zich nog niet zoodanig doet voelen, dat van een onmiddellijke hoogconjunctuur gesproken kan worden. Overigens zij men in zulk een periode van overgang voorzichtig met een oordeel over de conjunctuur.

Van kapitaalgoederen op groote schaal winst en bedrijvigheid kan scheppen en het is wellicht dit feit, dat den heer Sikesz er toe gebracht heeft, kapitaalvernietiging aan te prijzen als middel om „conjunctuur te maken”. Het komt feitelijk neer op het maken van een inflatie, niet door uitbreiding van de hoeveelheid geld, doch door vermindering van de aanwezige hoeveelheid goederen. De heer Sikesz ging bovendien uit van de onjuiste veronderstelling, dat er van alles teveel was, dat er dus „algemeene overproductie” zou zijn en dat dit tengevolge zulk een goederenvernietiging alleen gunstige effecten kan hebben.

Men staat versteld over het groote aantal mensen, dat zich door dergelijke theorieën laat verblinden. De eenig juiste kern, die zij hebben, is, dat men door armoede hoogconjunctuur kan bereiken. Maar men sluit zijn oogen niet voor het feit, dat dit alles verarming beteekent.

Als de oorlog ongeveer 1 milliard schade aangericht heeft (en het kan wel meer zijn), dan zijn we ongeveer $\frac{1}{9}$ de ¹⁾ van onzen volksrijkdom voorgoed kwijt en moet er hard gewerkt en gespaard worden, om dezen achterstand in te halen. Bovendien is het niet waar, dat wij door overproductie in moeilijkheden waren geraakt. Vrijwel niemand vond, dat hij over teveel goederen beschikte en de behoefte aan meer goederen breidde zich nog dagelijks uit, terwijl men nog veel te weinig hadden, die het nu voorloopig met minder zullen moeten doen, met uitzondering van eenige groepen, die vroeger steun moesten trekken.

Ook de technologische werkloosheid is, gelijk ik meerdere malen in mijn boeken uiteengezet heb, geen index van absolute overproductie, doch een index van kapitaaltekort: er is niet voldoende kapitaal om bij de nieuwe productiewijzen alle arbeiders aan werk te helpen en de hoeveelheid kapitaal moet dan uitgebreid worden. Het middel er tegen is vooral verkorting van den arbeidsdag, althans wanneer het verschijnsel zich tijdens een goede conjunctuur voordoet.

¹⁾ Gebaseerd op de statistiek van de vermogensbelasting — Statistisch zakboek 1939, biz. 48.

Na deze korte uiteenzetting met een ergerlijk misverstand, waaraan ontwikkelde mensen eigenlijk niet ten prooi moesten kunnen vallen, zal ik trachten, de voornaamste punten, die in de conjunctuur van het oogenblik naar voren komen, even aan te roeren.

1. Een groote stijging van winsten kan misschien niet verwacht worden, omdat men van plan is, tegen de Oorlogswinst op te treden. Doet men dit te radicaal, dan kan zelfs de geheele conjunctuuropleving uitblijven, want de winsten vormen de conjunctuur.

2. Eenige uitbreiding van de geldcirculatie is wel te verwachten, maar men zij er voorzichtig mee. In het bijzonder moet gewaarschuwd worden tegen de naïeve opvatting, dat men, door geld te scheppen, den geheelen wederopbouw voor niets tot stand kan brengen (wat sommige mensen in allen ernst gelooven). Gaat men verstandig te werk, dan zal ons belastingcijfer in de komende jaren sterk moeten stijgen. Bij inflatie betaalt men dit bedrag ook, doch men betaalt het dan in den vorm van de kleinere hoeveelheid goederen, die men voor zijn geld kan kopen, waardoor het indirecte belasting wordt ²⁾. De arbeid en het kapitaal, die voor den wederopbouw noodig zijn, kunnen nu eenmaal niet ook tegelijk voor een ander doel gebruikt worden en onze consumptie zal moeten verminderen in de komende jaren. Daarbij komt, dat bij uitgifte van een groot bedrag bankbiljetten de gulden zoo veel van zijn koopkracht in het binnenland zou verliezen, dat vermoedelijk velen de helft armer zouden worden en daardoor de trekkers van pensioenen aan groote armoede worden blootgesteld ³⁾.

3. Omtrent de speculatie is nog niets te zeggen. Voor de ombredrijven speculatie is nog betere tijd aanbreken.

4. De internationale betrekkingen zijn er natuurlijk niet op verbeterd; vele zaken hebben ernstige klappen gekregen en de situatie is op vele punten wezenlijk anders dan in 1914—1918.

5. Was er reden om te vermoeden, dat sparen en beleggen zich in de komende tijden in sterk opwaartschen zin zouden bewegen, dan zou men de zaak misschien lichter op kunnen nemen. Maar dat weten we niet; er is vrees voor belegging en wat er met de winsten zal gebeuren is nog problematisch. Ook de houding van de arbeiders is nog niet te bepalen: zullen deze zonder meer genoegen nemen met de daling van het reële loon, die gedurende geruimen tijd een noodzakelijke voorwaarde zal blijven voor tot stand brengen van den wederopbouw? De regeeringsopdrachten kunnen natuurlijk uitgevoerd worden, doch als de winsten in het bedrijfsleven onvoldoende zijn, dan zal men daar evenveel terrein verliezen als men door de werkverschaffing voor den wederopbouw wint.

Op zijn best mogen wij dus verwachten een goede conjunctuur, die door verarming gekocht is. En door de vele partieele depressies, waarvan de ernst nog niet te bepalen is, kan men deze opleving niet als een onmiddellijk optredend phenomeen verwachten. En nogmaals zij er op gewezen, dat in zekere kapitaalgoederen producerende industrieën eenigen tijd gewerkt zal moeten worden op een peil, dat niet blijvend is, zoodat een reactie reeds hierom niet uit kan blijven.

Blijvende gunstige conjunctuur, de toekomstdroom van de economie, verkrijgen men slechts door normalisatie van alle economische bewegingen, door een zekere mate van proportionaliteit en stabielen groei. Hiervoor is echter een duurzame vrede noodig.

Dr. W. L. VALK.

²⁾ Het bestrijden van een bestaande deflatie door geldinspuitingen (dat ik wel wenschelijk acht) moet scherp onderscheiden worden van het doelbewust produceren van een inflatie. Alleen het eerste procédé normaliseert.

³⁾ Bij een alomvattende prijsregeling annex verdoordevoerde rantsoenering ontstaat een ander probleem, dat ik mij voorstel een ander maal te behandelen.

OVERBEZETTING VAN HET WINKEL-BEDRIJF.

I.

Enkele jaren geleden, toen de Vestigingswet-kleinbedrijf nog „in de lucht” hing, is er veel gediscussieerd over de vraag, of het mogelijk zou zijn, om de overbezetting van het distributie-apparaat op bevredigende wijze vast te stellen. Hiermede hing onmiddellijk samen de beantwoording van een tweede vraag, n.l. of het mogelijk zou zijn om de behoefte aan verkoopcapaciteit vast te stellen. De voorstanders van het inschakelen van het behoefte-element maakten zich van de beantwoording van deze vragen vrij gemakkelijk af, door te zeggen, dat de overbezetting van het distributie-apparaat in verschillende branches zo evident was, dat er ter vaststelling van dat verschijnsel geen nauwkeurige methode nodig was. De tegenstanders van het inschakelen van het behoefte-element beriepen zich daarentegen in hun pleidooien juist heel sterk op de moeilijkheid om de overbezetting, en vooral de mate van overbezetting, vast te stellen, en meenden reeds op die grond hun standpunt te kunnen handhaven. Tenslotte is de kwestie in de praktijk beslist door de uitspraak van den wetgever, welke het behoefte-element volstrekt afwees.

Niettemin trekken de vragen, die wij hierboven formuleerden, nog altijd enigermate de aandacht, omdat de Vestigingswet volgens een aantal belanghebbenden niet geheel bevredigend functioneert. Bovendien is het onmogelijk, dat bovenstaande vragen in de gewijzigde omstandigheden een nieuwe actualiteit verkrijgen. 1) Deze overweging zijn voor ons aanleiding om een berekening, die wij enkele jaren geleden opstelden, thans, in dit artikel, te discussie te stellen.

In 1936 verscheen er n.l. een rapport betreffende de Winkeltelling 1935, dat was samengesteld door de Haagse Dienst der Stadsontwikkeling en Volkshuisvesting. Dit rapport werd via de Kamer van Koophandel voor 's-Gravenhage aan een aantal belanghebbende organisaties toegezonden, en daarbij werden aan die organisaties twee vragen gesteld.

De eerste vraag luidde: Is naar uw mening een overbezetting in het winkelbedrijf te constateren; zo ja, in welke branches?

En de tweede: Op welke wijze is een norm voor een toelaatbare bezetting aan te geven?

De tweede vraag doet voor het onderwerp, dat wij bespreken, minder ter zake, maar men voelt wel, dat in deze eerste vraag het probleem, dat wij hierboven aanduiden, zeer op den man af aan de organisaties werd voorgelegd. Deze vraag was voor de Haagse „Federatie van Plaatselijke Coöperaties en aanverwante Instellingen” aanleiding om schrijver van dit artikel te vragen een gedocumenteerd antwoord te formuleren. Wij hebben toen getracht daar op de volgende wijze aan te voldoen.

In de eerste plaats hebben wij gepoogd een omschrijving van het begrip „overbezetting” te geven. Eigenlijk zou men daarbij uit moeten gaan, van de behoeften van den consument. Men zou eenzijdig na moeten zien van die welke bezetting de distributiekosten het laagst zijn en anderzijds bij welke bezetting de consument een maximum aan „service” verkrijgt. Tussen deze twee elementen zou dan een optimaal evenwicht te moeten worden gevonden, maar het is duidelijk, dat de gegevens voor het vinden van dit evenwicht ten eenenmale ontbreken. Wij zijn daarom de zaak gaan bekijken van het standpunt van den detaillist en hebben overwogen, dat het er bij deze kwestie om gaat om den detaillist enige meerdere zekerheid te geven, dat hij met het behoorlijk vervullen van zijn taak

1) Zie ook „De wederopbouw van verwoeste gebieden en de eischen van rationeële goederendistributie” door Prof. Dr. J. F. ten Doesschate op blz. 405 van dit nummer.

in het levensonderhoud van zich en zijn gezin zal kunnen voorzien. Wij kwamen toen tot de volgende omschrijving:

„onder overbezetting verstaan wij een toestand, waarin het permanent voor de winkeliers in het algemeen, of voor de winkeliers in een bepaalde wijk of branche, onmogelijk is, om een zodanige omzet te bereiken, dat zij daaruit, ook bij goed beheer, hun kosten en het levensonderhoud kunnen betalen”.

Het woord „permanent” is hier ingevoegd, om aan te duiden, dat wij niet het oog richten op een crisistoestand van betrekkelijk korte duur.

Onze methode om overbezetting, volgens bovenstaande omschrijving, vast te stellen, komt nu zeer in het kort op het volgende neer. Wij hebben getracht om het totale bedrag, dat in de verschillende Haagse wijken beschikbaar is voor het doen van aankopen in winkels te berekenen. Vervolgens hebben wij uit het Winkeltellingsrapport de totale winkeloppervlakte per wijk opgemaakt. Ten derde is het bovengenoemde bedrag per wijk per 1000 m² vastgesteld. Dit cijfer zegt al iets over de bezetting van het winkelbedrijf in de verschillende wijken der gemeente, doch beter is het om te komen tot de gemiddelde bruto-winst per winkel.

In de tweede fase van het onderzoek hebben wij het totale beschikbare bedrag, aan de hand van budgetstatistiek, verdeeld over enkele belangrijke branches. Dit bedrag per branche is tenslotte gedeeld door de minimaal per winkel benodigde omzet. Uit deze deling volgt, hoeveel winkels er in een branche zouden mogen zijn, en wanneer men dat aantal vergelijkt met het aantal, dat er in feite is, dan kan men nagaan, of er van overbezetting al of niet sprake is. Voordat wij overaan tot het demonstreren van onze methode, zij opgemerkt, dat het ons voorlopig vooral om het principe van de methode te doen is en nog niet zozeer om de uitkomsten van de berekening. Vele onderdelen van de berekening berusten nog op een wankele basis, doch dit is uiteraard wel te verhelpen, wanneer de berekeningen eens door een officiële instantie worden uitgevoerd.

Bepaling der „koopkracht”.

Het Statistisch Bureau der gemeente Den Haag was zo vriendelijk om ons inzage te verschaffen van een eind December 1934 door de Dienst van Sch. Bouw- en Woningtoezicht ingesteld onderzoek naar de huurwaarde van alle Haagse woningen. Bij dit onderzoek was de gemeente in wijken ingedeeld, evenals bij de Winkeltelling, maar helaas kwamen de grenzen der wijken niet altijd met elkaar overeen. De volgende wijken dekten echter bij beide onderzoeken elkaar op bevredigende wijze.

Tabel I. *Overeenkomende woonwijken.*

No. bij de Winkeltelling	Naam der wijk	No. bij het huuronderzoek
IV	Benoordenhout-Duinzicht	IX
V	Bezuidenhout	VII
VIII	Transvaalwijk-Rustenburg	IV
VIII en XII	Afv. kanaal-Valkenbosvaar en West	VI
X	Belgisch park en Harstenhoek	VIII
XI	Laakkwartier	III
XVI	Loosduinen	XII

Bij het woninghuur-onderzoek zijn de woningen ingedeeld in 17 huurklassen. Voor iedere wijk is het aantal woningen uit elke klasse vermenigvuldigd met het gemiddelde huurbedrag van de klasse. Men krijgt zo het totale huurbedrag per wijk, waarbij uiteraard is verondersteld, dat de bezitters van eigen woningen een bedrag aan kosten hebben te dragen, dat overeenkomt met de huurwaarde. Deelt men het totaalbedrag per wijk door het aantal woningen in die wijk, dan krijgt men het gemiddeld huurbedrag per woning. Dit bedrag hebben we nu ge-

bruikt als een indicator voor de welstand van de inwoners der wijken. Om het voor inkopen in winkels beschikbare bedrag per gezin te vinden, hebben we gebruik gemaakt van de uitkomsten van het Budgetonderzoek van het Bureau van Statistiek van Amsterdam. Dit onderzoek loopt over de periode 1 Maart 1934—28 Februari 1935, dat is dus ongeveer dezelfde periode, als waarin het woninghuur-onderzoek en de winkeltelling zijn gehouden. 2)

Wanneer we verder in dit artikel over „koopkracht” spreken, dan bedoelen we daarmee het bedrag, dat per persoon of per gezin in winkels wordt besteed. Ter vaststelling van dit bedrag telden we samen de posten: totaal voeding, kleding, schoeisel, was- en schoonmaakartikelen, woninginrichting en huisraad, roken, ontspanning half, berekende voeding inwonenden, gasten en dienstpersoneel, alsmede de helft van de post diversen, uit de genoemde budgetstatistiek. Van een aantal klassen van arbeiders- en ambtenaarsgezinnen kwamen de aan huur uitgegeven bedragen op bevredigende wijze overeen met de huurbedragen, die gemiddeld in de onderzochte Haagse wijken werden betaald. Soms moesten we echter het gemiddelde van twee of drie budget-onderzoekklassen nemen om tot een vergelijkbaar huurbedrag te komen. In ieder geval was het mogelijk om voor elke wijk een bedrag te vinden, dat kon gelden als een ruwe schatting van de koopkracht van de bewoners van die wijk. Een overzicht van de uitkomsten van de berekeningen vindt men hieronder.

Tabel II. *Huurbedragen en koopkracht per winkeltelling-wijk.*

No. der wijk	Huurbedr. p. woning	Koopkr. p. inwoner	Aantal inwoners	Koopkr. p. wijk (x f 1000)
IV	f 1425	f 1048	11.333	f 11.878
V	- 685	- 586	35.373	- 20.729
VII	- 400	- 300	61.681	- 18.504
VIII en XII	- 545	- 479	77.983	- 37.354
X	- 905	- 761	14.310	- 10.890
XI	- 375	- 306	54.639	- 16.720
XVI	- 790	- 586	9.273	- 5.434

Het rapport van de Winkeltelling stelde ons in staat om de totale oppervlakte van de winkels in de verschillende wijken te berekenen; daarbij moesten we voor de winkels in woonhuizen en garages een gemiddelde oppervlakte van 15 m² aannemen. De berekening van de koopkracht per 1000 m² winkeloppervlakte levert dan het in tabel III vermelde resultaat op.

Tabel III. *Koopkracht per 1000 m² winkelruimte.*

Naam der wijk	Aantal winkels	Gemidd. winkelruimte m ²	Koopkracht per 1000 m ² winkelruimte
Benoordenhout	142	31,5	f 2.657.000
Bezuidenhout	758	32,6	- 838.000
Transvaal/ Rustenburg	1029	32,6	- 551.500
Valkenbos/West	2055	32,2	- 565.000
Belgisch park	175	30,7	- 2.027.000
Laakwijk	812	27,1	- 760.000
Loosduinen	170	22,3	- 1.434.000

De cijfers uit de laatste kolom van deze tabel geven, naar onze mening, een indruk van de toestand, waarin het winkelbedrijf in de verschillende wijken verkeert. Doch ook niet meer dan een voorlopige indruk.

Bij het beoordelen van deze cijfers moet men natuurlijk nog met verschillende onberekenbare (althans voorlopig onberekenbare) factoren rekening houden. Wij

2) Zie pag. 798 en 799 van de jaargang 1936 van het Maandschrift van het Centraal-Bureau v. d. Statistiek.

denken b.v. aan het overlopen van koopkracht van de ene wijk naar de andere. Zo besteden alle inwoners der bovenstaande wijken een deel van hun geld in de binnenstad. Doch het is onmogelijk te zeggen welk deel dit is. Voorts is het algemeen bekend, dat de bewoners der Haagse Vogelbuurt een belangrijk deel van hun inkomen besteden bij winkeliers in het Valkenboskwartier. Toch zijn de resultaten van ons onderzoek reeds nu belangwekkend.

In een wijk van meer gegoeden, als het Benoordenhoutkwartier, blijkt de koopkracht per 1000 m² winkelruimte ongeveer vier- à vijfmaal zo groot te zijn als in typische arbeidersbuurten als de Transvaalbuurt, Rustenburg of Laakwijk. Een middenpositie neemt het Bezuidenhoutkwartier in, maar dit is een gevolg van de structuur van deze wijk. Zij bestaat n.l. uit een tamelijk arme buurt vlak achter het station S.S., een zeer gegoed middenstuk en een wijk voor lager betaalde ambtenaren e. d. bij de IJsbaan. Bij een nauwkeurig onderzoek zou deze wijk dus eigenlijk in drie onderwijken gesplitst moeten worden.

We kunnen nu bij ons pogen om vast te stellen of er in de verschillende wijken van de gemeente overbezetting is, nog een stap verder gaan. Men kan n.l. de koopkracht per wijk delen door het aantal winkels in de wijk, en verkrijgt dan het gemiddeld per winkel beschikbare bedrag. Vervolgens kan men via een gemiddelde brutomarge per wijk komen tot het gemiddelde bruto-winstbedrag per winkel. Voor het bepalen van de bruto-winstmarge hebben we gebruik gemaakt van het onderzoek naar de vaste lasten in de kleinhandel, destijds ingesteld door het Economisch Instituut voor den Middenstand. Het bleek daarbij, dat 46 winkeliers in verschillende delen van Den Haag in 1935 een gemiddelde bruto-winst maakten van 28,13 %. Teneinde nu rekening te houden met het verschil in kosten in de verschillende wijken, hebben we de bruto-marges arbitrair op de in tabel IV vermelde percentages gesteld.

Tabel IV. *Bruto-winst bedrag der winkeliers.*

Naam der wijk	Omzet per winkel	Bruto-winst	Bruto-winstbedrag
Benoordenhout	f 83.641	30 %	f 25.092
Bezuidenhout	- 27.345	28 %	- 7.657
Transvaal	- 17.983	25 %	- 4.498
Valkenbos	- 18.177	28 %	- 5.090
Belgisch park	- 62.228	30 %	- 18.668
Laakkwartier	- 20.591	25 %	- 5.148
Loosduinen	- 31.965	28 %	- 8.940

Wanneer we bedenken, dat de 46 winkeliers, waarvan boven sprake was, in 1935 een gemiddeld bruto-winstbedrag hadden van f 13.087, en dat zij daarbij een negatief economisch resultaat hadden, dan is het niet moeilijk om, aan de hand van de laatste kolom van tabel IV, tot de conclusie te komen, dat de omzetten in de wijken: Bezuidenhout, Transvaal en Rustenburg, Valkenbos en West, Laakkwartier en Loosduinen, niet zodanig waren, dat daar een winkel een behoorlijk bestaan kan opleveren. Deze opmerking gaat ook op, als men rekening houdt met alle mogelijke onnauwkeurigheden in de berekening.

De conclusies, waartoe wij na het eerste deel van ons betoog komen, zijn dus de volgende:

I. het is bij de tegenwoordige stand van de statistiek soms al mogelijk om overbezetting van het Winkelbedrijf tamelijk goed te constateren;

II. wanneer men het „behoefte-element” wil toepassen, dan is het noodzakelijk, de grotere gemeenten in wijken in te delen, want de toestand zal ingrijpen in de ene wijk wel, en in de andere wijk niet noodzakelijk maken.

HET HYPOTHECAIR BELANG EN DE OORLOGSSCHADE.

De gebeurtenissen van den laatsten tijd hebben ook voor het hypotheecair credietwezen in Nederland verschillende nieuwe vraagstukken medegebracht. Naast de zeer belangrijke vraag, wanneer en onder welke voorwaarden investeringen in hypotheeken weder plaats zullen vinden — waarmede wij ons momenteel niet zullen bezighouden — bestaat nog onzekerheid omtrent de beteekenis, die deze gebeurtenissen voor de bestaande hypotheecaire belangen hebben gehad. In de eerste plaats geldt dit laatste voor de *directe* schade, die door het oorlogsgeweld aan de onderpanden der debiteuren werd toegebracht. Voorts zullen verschillende hypotheecaire crediteuren de *indirecte* gevolgen van den nieuw geschapen toestand ervaren, wanneer de betaalkracht hunner debiteuren door de oorlogsomstandigheden is getroffen. In de onderhavige beschouwing zullen wij ons inmiddels tot de directe schade door het oorlogsgeweld bepalen.

De Commissie Oorlogsschade, ingesteld teneinde de Overheid ten aanzien van de regeling der tegemoetkoming in de oorlogsschade te adviseeren, heeft met prijzenswaardige voortvarendheid de inventarisatie van deze schade ter hand genomen en het is aannemelijk, dat deze Commissie vrij spoedig over meer gegevens omtrent de oorlogsschade zal beschikken. Voorloopig tast men evenwel nog in het duister.

Inmiddels heeft men uit de verschillende berichten wel reeds een indruk omtrent de wijze, waarop de oorlogsschade verspreid is, verkregen. Een massale vernieling heeft plaats gevonden in Rotterdam, terwijl ook in een aantal kleinere plaatsen, zooals Middelburg, Scherpenzeel, Rhenen, Wageningen en Valkenburg (Z.-H.) een belangrijk gedeelte van de bestaande gebouwen werd verwoest. Daarna komen in een groot aantal gemeenten min of meer verspreide schadegevallen voor.

Teneinde er eenigszins een voorstelling van te verkrijgen, welke hypotheecaire geldgevers bij de schaden betrokken zijn, dient men zich te realiseeren, dat het particuliere kapitaal bij de belegging in hypotheeken in Nederland steeds een zeer belangrijke rol heeft gespeeld. Het zullen dan ook stellen in de eerste plaats de particulieren zijn, wier onderpanden getroffen werden. Dit geldt in mindere mate voor Rotterdam, in welke gemeente de institutioneele beleggers een aanzienlijk deel der hypotheekenmarkt wisten te veroveren. Toch vormen ook daar particuliere hypotheeken een zeer aanzienlijk belang.

Aan deze groote beteekenis van de particulieren onder de hypotheecaire geldgevers zullen uiteraard zij, die door de Overheid geroepen zijn tot het scheppen van de regelen, naar welke de schade door oorlogsgeweld aan gebouwen zal worden vergoed en eventueel door de geïnteresseerde partijen zal worden gedragen, niet voorbij gaan. Dat een zeer groot aantal bezitters van meermalen bescheiden kapitalen rechtstreeks geïnteresseerd is bij door oorlogsschade getroffen onderpanden hunner leeningen, is een omstandigheid, waarmede ongetwijfeld rekening zal dienen te worden gehouden.

Hierop de aandacht te vestigen, schijnt niet overbodig, omdat de vraagstukken van het hypotheecair crediet te gemakkelijk vereenzelvigd plegen te worden met die der financieele instellingen, zoals hypotheekbanken, levensverzekeringmaatschappijen, spaarbanken en pensioenfondsen, die weliswaar een belangrijk en de laatste jaren ongetwijfeld toenemend aandeel in de kapitaalverschaffing hebben, doch wier totale belangen tegen die der particulieren waarschijnlijk zelfs nog niet ten volle opwegen. 1)

1) De schatting van het bedrag der in Nederland uitstaande particuliere hypotheeken stuit op welhaast onoverkomelijke moeilijkheden. Zie de artikelen van Dr. H. M. H. A. van derValk in dit tijdschrift van 22 en 29 Juni 1938.

Het beschikbaar statistisch materiaal omtrent de hypotheeken leert ons niet, in hoeverre de verschillende categorieën geldgevers in de getroffen gemeenten betrokken zijn. De eenige bron van informatie bezitten wij dienaangaande in de jaarverslagen van hypotheekbanken en levensverzekeringmaatschappijen, waarin de geografische verdeling der posten pleegt te worden opgenomen en met name ten aanzien van de in Rotterdam geplaatste hypotheecaire leeningen bleek het mogelijk en genoegzaam loonend de bij dit artikel afgedrukte tabellen (blz. 411 en 412) samen te stellen, waarbij van de instellingen met meer dan f 3 miljoen geplaatste hypotheeken de totale investeringen in hypotheeken naast die voor Rotterdam zijn vermeld. De samenstelling der tabellen geschiedde door een der medewerkers van het Nederlandsch Economisch Instituut.

Een vluchtige beschouwing der cijfers leert ons aanstonds reeds, dat de verschillende instellingen in zeer ongelijke mate in Rotterdam geïnteresseerd zijn. Zoowel voor de hypotheekbanken, als voor de levensverzekeringmaatschappijen loopen de percentages sterk uiteen.

Voorts leeren de vermelde cijfers, hoe belangwekkend zij overigens ook mogen zijn, ons niet, in hoeverre de hypotheeken in het vernietigde deel van Rotterdam zijn verstrekt. Aannemelijk is, dat ook het aandeel der getroffen hypotheeken in de totale Rotterdamse portefeuille voor de verschillende instellingen sterk zal uiteenloopen.

Indien wij ons er dus goed van bewust zijn, dat wij ons moeten hoeden voor generaliseeren en hetgeen voor de categorie geldt, niet maar klakkeloos op de afzonderlijke instellingen mogen toepassen, mogen wij overigens zeggen, dat de gezamenlijke belangen der hypotheekbanken in de meest getroffen stad van Nederland zoowel absoluut als relatief grooter zijn, dan die der levensverzekeringmaatschappijen. Van het totaal der activa der hypotheekbanken, ten bedrage van circa 800 miljoen, maken de hypotheeken in Rotterdam, ten bedrage van 121,5 miljoen, ruim 15 pCt. uit. Dit percentage is voor de levensverzekeringmaatschappijen veel lager; indien wij aannemen, dat de gezamenlijke activa der levensverzekeringmaatschappijen ongeveer 1500 miljoen beloopten, vormen de hypotheeken dezer instellingen in Rotterdam hiervan ongeveer 5½ pCt. 2).

Reeds in het licht van dit beperkte cijfermateriaal is het begrijpelijk, dat in verschillende kringen reikhalzend wordt uitgezien naar de maatregelen, die de Overheid, ten aanzien van de rechtstreeks door het oorlogsgeweld getroffen debiteuren, zal nemen. Het is immers aannemelijk, dat niet alleen het bestaan van een aantal particuliere hypotheecaire crediteuren, doch ook dat van een aantal instellingen ernstig in gevaar gebracht wordt, indien deze debiteuren niet op een dergelijke afdoende wijze worden geholpen, dat zij aan hun verplichtingen tegenover hun hypotheekhouders uiteindelijk zullen kunnen voldoen. Reeds de repercussies, die een ongenoegzame schaderegeling ten aanzien van de debiteuren voor hun crediteuren met zich zou brengen, moesten a. h. w. bij voorbaat iedere overweging van de mogelijkheid de kwestie der oorlogsschade door halve maatregelen af te doen, uitsluiten.

Men dient er zich evenwel van bewust te zijn, dat belangrijker overwegingen dan die van de financieele repercussies tot het aanvaarden van het beginsel van een algemeene en algeheele schadeloosstelling moeten leiden. Deze overwegingen zijn zoowel van zedelijken als van materieelen aard.

2) Hierbij dient uiteraard niet uit het oog verloren te worden, dat verschillende levensverzekeringmaatschappijen schade aan haar vaste eigendommen in het getroffen stadsdeel zullen hebben geleden.

Uitstaande hypotheeken der Hypotheekbanken met meer dan f 3 miljoen hypotheeken per 31 December 1939, of — indien geen verslagen beschikbaar waren — per 31 December 1938 (in duizenden guldens)

Naam van de instelling 1	Uitstaande hypotheeken 2	Waarvan in Rotterdam 3	3 in % van 2 4
Nederlandsche Hypotheekbank (1939)	70.292	7.156	10,2
Friesch-Groningsche Hypotheekbank (1939)	63.887	10.603	16,6
Rotterdamsche Hypotheekbank voor Nederland (1939)	53.369	10.642	19,9
Utrechtsche Hypotheekbank (1939)	51.514	7.616	14,8
Westlandsche Hypotheekbank (1939)	46.799	16.048	34,3
Nationale Hypotheekbank (1939)	43.929	6.634	15,1
's-Gravenhaagsche Hypotheekbank voor Nederland (1939)	34.620	5.681	16,4
Hypotheekbank voor Nederland — Alg. Waarborgmaatschappij (1939)	28.196	1.204	4,3
Hollandsche Hypotheekbank (1939)	23.141	475	1,7
Haarlemsche Hypotheekbank (1939)	27.015	727	3,6
Zuid-Hollandsche Hypotheekbank (1939)	26.354	13.040	49,5
Zuider Hypotheekbank en Oranje-Nassau Hypotheekbank (1939)	25.297	4.445	17,6
Maatschappij voor Hypothecair Crediet in Nederland (1939)	24.149	1.441	6,0
Arnhemsche Hypotheekbank voor Nederland (1938)	22.554	5.606	24,9
Algemeene Hypotheekbank (1939)	22.159	6.681	30,2
Amsterdamsche Hypotheekbank (1939)	21.591	847	3,9
Dordrechtsche Hypotheekbank (1939)	20.541	8.693	42,3
Algemeen Friesche Hypotheekbank (1938)	19.670	1.112	5,7
Groningsche Hypotheekbank voor Nederland (1938)	18.957	106	0,6
Zeeuwsche Hypotheekbank (28-2 '39)	17.089	3.274	19,2
Overijsselsche Hypotheekbank (1939) 1)	14.087	792	5,6
Bataafsche Hypotheekbank (1939)	12.740	1.581	12,4
Residentie Hypotheekbank voor Nederland (1939)	11.658	2.955	25,3
Stedelijke Hypotheekbank (1939)	10.924	735	6,7
Insulaire Hypotheekbank (1939)	10.644	963	9,0
Vaderlandsche Hypotheekbank (1938)	7.814	1.155	14,8
Centrale Hypotheekbank (1938)	5.474	214	3,9
Hypotheekbank Noord-Hollandsch Grondcrediet (1939)	5.210	34	0,7
Intercommunale Hypotheekbank (1939)	4.744	392	8,4
Noordwester Hypotheekbank (1939)	3.343	519	15,6
Betuwsche Hypotheekbank (1939)	3.203	122	3,8
Zuid-Nederlandsche Hypotheekbank (1938)	3.197	—	—
Totaal 33 Hypotheekbanken.....	759.161	121.493	16,0

1) Exclusief gegarandeerde hypotheeken. (Tweede tabel zie volgende blz.)

Allereerst van zedelijken aard! Het Nederlandsche volk heeft den oorlog gevoerd, de toevallig door dezen oorlog getroffen personen en lichamen — ongeacht hun draagkracht voor of na de ramp — dienen door de gemeenschap schadeloos gesteld te worden, die dan in haar geheel de hieruit voortvloeiende lasten, naar billijke maatstaven verdeeld, moet dragen. Aan de te geven schadeloosstelling moet dan ook iedere bijgedachte van steun of gift vreemd zijn; veeleer hebben de betrokken belanghebbenden een claim op de Nederlandsche volkshuishouding, voor welke zij den slag der materiele oorlogschade hebben opgevangen. Moge inzonderheid deze overweging belichaamd worden in de wijze, waarop men de tegemoetkoming, naar wij hopen spoedig, zal regelen. Indien iets urgent is, dan is het de vaststelling der oorlogsschade naar beginselen, die in breede kringen als rechtvaardig worden gevoeld.

In de tweede plaats achten wij geen andere schadeloosstelling als die na de bevestiging van een algeheele en algemeene schadevergoeding aanvaardbaar, omdat *algeheel* herstel van *reële, materiele* schade een eerste belang voor ons economisch leven is. De Nederlandsche volksgemeenschap moet het reële kapitaal, m. a. w. het productie- het distributie- en het woonapparaat, zij het uiteraard meermalen in nieuwe vormen, *geheel* herscheppen. Tenslotte is niet herstel van financieele schade, doch herstel van reële schade primair en dit laatste dient dan ook de schaderegeling als uitgangspunt te nemen. Dat de schadeloosstelling onvermijdelijk

in geld moet worden uitgedrukt is tenslotte iets wat meer den vorm dan den inhoud der schadevergoeding regardeert en bij de uitwerking der schaderegeling zal men er dan ook op bedacht dienen te zijn, dat de te verlenen schadeloosstelling inderdaad voor het beoogde doel — de herschepping van het verloren gegane reële volksvermogen — worde aangewend.

Bij de aanvaarding der normen van algeheele en algemeene schadeloosstelling, op grond van de hierboven genoemde overwegingen van zedelijken en materielen aard, impliceert herstel van de geleden schade tevens, dat voor de bestaande financieele belangen, voor de verhouding debiteur-crediteur, een bevredigende situatie wordt geschapen. Voor zooveel het hypothecair crediet betreft, zal middels een richtige aanwending der te verlenen schadeloosstelling, dit is dus voor herbouw der verloren gegane onderpanden, ook de reële dekking der leeningen weder gevonden worden. De bijzondere gevallen, die zich hierbij voordoen, bijvoorbeeld door het geven van een nieuwe bestemming aan de verbonden terreinen, zullen uiteraard het scheppen van speciale voorzieningen vereischen.

Bij de aanvaarding der bovenvermelde normen voor de regeling der oorlogsschade, die uiteraard in verband met de eischen en de moeilijkheden van het practische leven niet in extremis zullen kunnen worden doorgevoerd, zullen zij, die bij het hypothecair credietwezen betrokken zijn, de toekomst met vertrouwen tegemoet kunnen zien.

Uitstaande hypotheeken der Levensverzekeringmaatschappijen met meer dan f 3 miljoen hypotheeken per 31 December 1939, of — indien geen verslagen beschikbaar waren — per 31 December 1938 (in duizenden guldens)

Naam der instelling 1	In Nederland uitstaande hypotheeken 2	Waarvan in Rot- terdam 3	3 in % van 2 4
Nationale Levensverzekering Bank (1939)	72.090	17.796	24,7
Eerste Nederl. Verz.-Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit (1939)	56.566	8.722	15,4
Levensverzekering-Mij. „Utrecht” (1939)	48.280	15.683	32,5
Algemeen Friesche Levensverzekering-Mij. (1938)	37.467	4.022	10,7
Amsterdamsche Maatschappij van Levensverz. (1938)	29.673	9.313	31,4
Rotterdamsche Verzekering-Sociëteiten (1938)	29.270	6.360	21,7
Hollandsche Sociëteit van Levensverzekeringen (1939)	25.041	309	1,2
Levensverzekering-Mij. van „De Nederlanden van 1845” (1938)	23.913	5.609	23,5
De Olveh. van 1879 (1938)	19.423	5.665	29,2
Verzekeringsbank „Victoria” (1938)	10.489	1.249	11,9
„Vesta” Maatschappij van Levensverzekering (1939)	8.720	315	3,6
Haybank (1938)	8.202	1.187	14,5
Levensverz.-Mij. Oude Haagsche van 1836 (1939)	7.872	21	0,3
Levensverz.-Mij. opger. in 1863 door het N.O.G. (1938)	7.398	857	11,6
Onderlinge Levensverz.-Mij. „s-Gravenhage” (1939)	7.350	667	9,1
Eerste Hollandsche Levensverz.-Bank (1939)	5.460	858	15,7
Levensverz.-Mij. „De Nederlanden” (1938)	4.931	89	1,8
Levensverz.-Mij. „Holland” (1938)	4.498	28	0,6
Coöperatieve Levensverz.-Mij. Concordia (1938)	4.481	77 1)	1,7
Pensioenverz.-Mij. „Metallicus” (1938)	4.240	2.547	60,1
De Groot-Noordhollandsche van 1845 (1938)	4.166	331	7,9
Levensverzekering-Maatschappij „Arnhem” (1938)	4.104	240	5,8
„Noord-Brabant”, Mij. van Verzekering op het Leven (1938)	3.673	156 1)	4,3
E.R.K. Levensverzekering-Maatschappij (1938)	3.436	306	8,9
Totaal 24 Levensverzekeringmaatschappijen ..	430.743	82.407	19,1

1) Zuid-Holland.

VERKOOLDE WAARDEN

Het was reeds bekend uit de plaatjes van door gevechtshandelingen verwoeste gebieden, dat de schoorsteenen het het beste hielden. Zoo is het ook gebleken in het getroffen gedeelte van Rotterdam. Er bleef op den ochtend van den 15en Mei van de verwoeste gebouwen niet veel meer te zien over dan juist hier en daar schoorsteenen en wat daarmede te vergelijken was, n.l. de gemetselde kluizen. Wat van ijzer was, werd verbogen, zoals draagbinten, die verwrongen waren en die de muren hadden gekraakt. IJzeren kasten, olijfgroen of muisgrijs, waren verbogen als gekreukt karton of zij waren heelemaal niet meer te vinden. Zoogenaamde brandkasten zagen er gewoonlijk nog al solide uit aan den voorkant, doch de achterkanten, waaraan klaarblijkelijk minder zorg besteed was, vertoonden nog al eens scheuren. Maar zelfs de metalen kasten, die ongevend te voorschijn kwamen, hadden van binnen een dusdanige hitte doorstaan, dat de papieren verkoold waren. Slechts de steenen kasten met metalen deur hadden het gehouden en hadden hun inhoud zoo „koel” weten te houden, dat de verkoling was uitgebleven. Ook de kelders werden veelal gaaf bevonden.

De verkoling brengt het vraagstuk van de verstrekking van nieuwe stukken naar voren. Men noemt dit duplicaten, hoewel het woord duplicaat in dit geval oneigenlijk wordt gebruikt. Wanneer stukken verloren zijn of gestolen of zooals men het euphemistisch uitdrukt „in het ongereede zijn geraakt” en men met andere woorden niet kan zeggen, waar zij zijn, zoodat er een vermoeden bestaat, dat zij er nog wel zullen zijn, doch dat de houder te kwader trouw er niet mee voor den dag durft komen, dan kan men spreken van afgifte van duplicaten. Er wordt een tweede stuk afgegeven, omdat men niet zeker weet, of het eerste niet meer bestaat.

In zulke gevallen wordt men geholpen door de regeling van de Vereeniging voor den Effectenhandel te Amsterdam, die in artikel 4 van haar reglement voor de keuring van stukken voorschrijft, dat zulke stukken het woord duplicaat moeten bevatten en dat zij één jaar na uitgifte wederom leverbaar zullen zijn. Tevens kan men verheugd zijn, dat verreweg de meeste instellingen of openbare lichamen bereid zijn, dikwijls na herhaalde oproeping, om de stukken opnieuw uit te geven. Men vergeeft hun het feit, dat zij hiervoor kosten berekenen (de groote gemeenten ongeveer f 10.— per stuk) en dat zij dikwijls de coupons of dividendbladen inhouden om de opbrengst jaarlijks met de betrokkenen te verrekenen.

Ben ander geval doet zich voor, wanneer de resten van het origineele stuk wel kunnen worden overgelegd. Het nieuwe stuk, dat wordt uitgegeven, is dan niet het tweede stuk, maar wederom het eerste stuk. Het woord duplicaat behoort er taalkundig niet op te staan. Merkwaardig is, dat de Vereeniging voor den Effectenhandel in haar keuringsreglement voor zulke opnieuw opgemaakte stukken, waarbij zij kan controleeren, dat de origineelen totaal voor de circulatie onbruikbaar zijn, den bovengenoemden termijn van één jaar niet in acht neemt.

In Rotterdam heeft de Vereeniging van Effectenhandelaars haar leden geraden om van de verkoolden resten een notarieele inventarisatie te laten opmaken. Het bleek, dat zij veelal nog leesbaar waren, en namen en nummers van stukken en van coupons nog wel te reconstrueren. Noodig was echter deze resten uit elkaar te nemen en dit had tot gevolg, dat de stukken niet meer bij elkaar te houden waren en er dus moeilijk zal kunnen worden voldaan aan den eisch, om het origineel te vertoonen. De resten zijn echter steeds bewaard, doch de controle ervan zal wel op moeilijkheden stuiten.

Een tweede vraag is het opnieuw stellen van het effec-

tenzegel. Hieromtrent zijn regelen te vinden in artikel 67 van de Zegelwet, die de mogelijkheid opent nieuwe stukken, uitgegeven ter vervanging van andere, zonder betaling te zegelen. Opmerkelijk is, dat de wet het woord duplicaten niet gebruikt. Bij de kosteloze stempeling moeten regelen in acht genomen worden. Deze regelen vindt men achter in de Zegelwet (uitgave Schuurman & Jordens, blz. 188) onder de paragrafen 14 tot 16 van de resolutie van den minister van 19 Mei 1937. Het is te hopen, dat in de gevallen, waarin het na de notarieele behandeling tot gruis geworden stuk niet meer vertoond kan worden, het notarieele afschrift van het proces-verbaal voldoende zal zijn voor den Ontvanger om de kosteloze overstempeling te verrichten.

Het vorenstaande leidt tot de slotsom, dat er in de toekomst anders moet worden gebouwd en bewaard en dat de brand- en inbraakvrije kasten een duchtige verandering zullen moeten ondergaan.

Mr. F. J. BREVET.

DE RIJKSMIDDELEN OVER MEI 1940.

Algemeen beeld.

Het in dit nummer voorkomende overzicht van den stand der Rijksmiddelen op ultimo Mei j.l. toont wel duidelijk, welk een geweligen invloed de oorlog, die over het land is gekomen, op de geldmiddelen van het Rijk heeft uitgeoefend. Uiteraard geeft dit overzicht, door de ontwrichting, door den strijd op velerlei gebied teweeggebracht, geen zuiver beeld van wat ons in de volgende maanden, na consolidatie van den nieuwen toestand, te wachten staat, maar er zijn wel verschillende aanwijzingen, die de richting aangeven, waarin de loop van verschillende heffingen zich gaat bewegen, en die aanwijzingen voorspellen voor de naaste toekomst niet veel goeds. Met name trekt de enorme daling van de invoerrechten, het statistiekrecht, de conjunctuurheffingen en de loodsgelden de aandacht. Daarnaast waren de omzetbelasting en de successierechten opvallend laag. Alleen een drietal accijnzen, t.w. die op zout, geslacht en tabak, vertoonden ditmaal een hooger opbrengstcijfer, en al zullen enkele middelen zich herstellen, van verschillende andere moet terecht worden gevreesd, dat, indien de toestanden zich niet opnieuw wijzigen, althans voorschans met een verdergaande inzinking rekening moet worden gehouden.

In totaal brachten de niet-directe heffingen ditmaal f 25.617.600 op tegen f 36.538.500 in dezelfde maand van het vorige jaar. De achteruitgang bedroeg derhalve f 10.920.900. Het nadeelig verschil met betrekking tot de maandraming beliep f 11.924.000.

De eerste vijf maanden leverden gezamenlijk f 185.390.400 op tegen f 185.085.400 in hetzelfde tijdvak van 1939 en bij een evenredige raming van f 187.708.300. De voorsprong van f 11.226.000, in de maanden Januari t/m April verkregen, is in één maand verdwenen. Ten aanzien van de raming is zelfs een tekort ontstaan van f 2.317.900.

Dividend- en tantiënebelasting.

Aan dividend- en tantiënebelasting werd ditmaal f 817.100 minder ontvangen dan in de gelijknamige maand van het vorige jaar. Het geldt hier evenwel een uiterst wisselvallig middel. Bovendien waren de voorafgaande maanden nogal gunstig. Gerekend over vijf maanden, is het loopende jaar althans nog f 823.100 in het voordeel. Een enkele maandopbrengst zegt bij dit middel niet veel; de invloed van den internationalen toestand is niet in cijfers uit te drukken.

Invoerrechten.

Op den grooten teruggang van de invoerrechten (er kwam f 5.272.600 minder binnen dan in Mei 1939) wezen wij reeds. De daling is te bedenkelijker, indien men over-

weegt, dat onder de ontvangsten begrepen zijn de sedert 11 Februari 1940 ten bate van het Leeningfonds 1940 geheven meerdere invoerrechten. Hoe het verder met dit middel zal gaan, is nog geheel onzeker. De invoer van overzee staat geheel stop. Er zijn echter hoeveelheden goederen in entrepot, die nog op de markt moeten worden gebracht. Het statistiekrecht daalde van f 231.100 tot f 105.700, een ongekend laag opbrengstcijfer, mede door de vermindering van den export veroorzaakt.

Accijnzen.

De accijnzen vertoonden een onderling afwisselend beeld. Het zout verschafte f 258.300, d. i. f 79.900 meer dan in Mei 1939 en f 108.300 boven de gemiddelde maandraming. Aan dit fraaie opbrengstcijfer kan echter weinig waarde worden gehecht; het geldt hier louter een wisselwerking met de beide voorafgaande maanden, toen de ontvangst beneden het normale was. De vooruitgang van den geslachtaccijnzen (met f 95.800) is nog te danken aan de belangrijke slachtingen voor de gemobiliseerden. Niettemin was de ontvangst aanmerkelijk lager dan in de voorafgaande maanden. Aan wijnaccijnzen kwam door den verminderden invoer f 69.300 minder binnen (de ontvangst bedroeg niet meer dan f 29.900). De tweede maand van het kwartaal is voor dit middel echter van weinig beteekenis. De gedistilleerdaccijnzen liep terug met f 286.100; dit is inderdaad een belangrijke daling. Nog duidelijker blijkt de inzinking, indien men de ontvangst met de opbrengstcijfers van de voorafgaande maanden vergelijkt. Met betrekking tot de raming is dan ook een nadeelig verschil te constateeren van f 538.800. Bij den bieraccijnzen bedraagt het decrees f 32.700 (vergeleken met de raming beloopt het tekort f 14.400). In de daling van den suikeraccijnzen (met f 264.700) komt het verminderde gebruik tengevolge van de distributie tot uitdrukking. Al deze heffingen hebben meer of minder van den oorlog te lijden gehad. Schijnbaar is dit met den tabaksaccijnzen minder het geval geweest; dit middel gaf een surplus van f 44.200 boven de ontvangst van Mei 1939, terwijl de raming met f 215.000 werd overtroffen. Niettemin waren de ontvangen baten lager dan in de voorafgaande maanden van het jaar. Alles samen genomen, moet evenwel worden vastgesteld, dat het verloop der accijnzen, gelet op de bijzondere tijdsomstandigheden, niet te zeer is tegengevallen.

Andere indirecte heffingen.

De belasting op gouden en zilveren werken bracht f 11.500 minder op. De omzetbelasting gaf niet meer dan f 3.945.200, d. i. dus f 1.706.200 minder dan in Mei 1939. Nu is de tweede maand van het kwartaal voor deze belasting wel van minder beteekenis geworden, doch November 1939 gaf toch nog f 7.153.500 en Februari j.l. f 6.557.000. De omzetten waren dus ditmaal wel sterk beneden het normale. Ook de couponbelasting bracht het er slecht af; de opbrengst beliep f 171.500 tegen f 378.800 in Mei 1939 en bij een raming van f 400.000.

De conjunctuurheffingen gaven zeer ongunstige resultaten te zien. Aan zegelrechten kwam f 609.000 binnen, hetgeen een achteruitgang met f 646.900 beteekent, waarvan f 137.800 is toe te schrijven aan een trager vloeien van de beursbelasting. Een dergelijk lage opbrengst kwam sinds 1917 niet voor. Ook de registratierechten brokkelden af en wel van f 1.357.600 tot f 781.300. In het begin van 1939 waren de ontvangsten uit dit middel echter veel hooger dan in het laatste halfjaar; het peil van de afgevoerde maand kwam niet beneden dat van het eerste kwartaal 1940. De stagnatie in het geld- en het goederenverkeer komt bij deze middelengroep duidelijk tot uiting. Ook de successierechten daalden sterk; de vermindering bedroeg f 1.056.700. De in de eerste maanden van het jaar verkregen voorsprong veranderde hierdoor in een achterstand van f 137.700. Tenslotte trekken de loodsgelden de aandacht, die ditmaal nog slechts het bagatel van f 3.600 opleverden (in Mei 1939 werd nog f 71.700

ontvangen). Voor dit middel zijn de internationale verhoudingen, waardoor het verkeer vrijwel stilstaat, al bijzonder fnuikend.

Directe belastingen.

Bij de directe belastingen is de reactie van den gewijzigden internationalen toestand niet zoo duidelijk waarneembaar. Van een invloed van het nieuwe belastingjaar is nog geen sprake. Het overzicht van ultimo Mei verschilt dan ook niet noemenswaard van den stand per eind April j.l. Vergeleken met den stand van het overeenkomstige dienstjaar op hetzelfde tijdstip van het vorige jaar staat het totaal van heffingen thans f 9.189.000 hooger te boek. Hiervan komt het leeuwendeel (f 7.857.300) voor rekening van de opcenten op de Gemeentefondsbelasting, welke over 1939/1940 voor het eerst worden geheven. De toename van het zuiver kohierbedrag der grondbelasting ad f 724.800 kan als een normaal accres worden beschouwd. Het voordeelig verschil bij de inkomstenbelasting ad f 982.600 houdt nog verband met de verbetering van de conjunctuur in 1938. Eind April j.l. bedroeg het accres nog f 2.389.600; er is blijkbaar eenige achterstand ontstaan in de afgifte van de biljetten van het nieuwe belastingjaar. De vermogensbelasting en de Verdedigingsbelasting I vertoonen eenige kleine verschillen in minder, waaromtrent geen verklaring kan worden gegeven.

AANTEKENINGEN

Overheidsmaatregelen op economisch gebied

HANDEL EN NIJVERHEID.

Contingenteeringen. De per 1 Juni j.l. afgelopen contingenteringen voor de volgende goederen zijn niet verlengd: fornuizen, haarden en kachels (incl. onderdeelen en steenen); letter-, cijfer- en etikettenband; lint en band; lucifers (w.o. reclame-lucifers); overhemden; tafel- en servetgoed; veevoederkooktoestellen; veters; linnen- en halflinnen weefsels. (E.V. 21/6/40, pag. 804.)

Defensie-zaken. Afwikkeling. Algemeene richtlijnen voor de afwikkeling van schadegevallen veroorzaakt door maatregelen c.q. handelingen ten behoeve van de landsverdediging, resp. de uitoefening van den militairen dienst op grond van de Wet Staat van Oorlog en Beleg, de Inundatiewet en de Algemeene Vorderingswet 1938-'39. Alle afspraken worden in gevolge deze regeling onderzocht door de A(dvies)-C(ommissie)-V(ordering)en) waaraan verzoekschriften om schadeloosstelling dienen te worden gezonden. Instelling van een achttal districten, aan het hoofd waarvan met ingang van 15 Juni een schade-commissaris wordt geplaatst, die o. m. gegevens verzamelt voor de afwikkeling van de schade in zijn district en die zijn taak verricht in voortdurend overleg met de organen van den dienst van den Regeeringscommissaris voor den Akkerbouw en de Veehouderij (ir. S. L. Louwes), alsmede met andere nader door de A. C. V. aangewezen organen, instellingen of personen. (E.V. 21/6/40, pag. 802; St.ct. No. 113.)

Kolen. Opheffing van commissie van advies inzake de invoerbepijking van onderscheidene kolensoorten, inzonderheid met betrekking tot de prijzen der kolen. (E.V. 21/6/40, pag. 804; St.ct. No. 114.)

Manufacturen. Opheffing van commissie van advies inzake de contingentieering van manufacturen, stoffen en weefsels van wol en halfwol (E.V. 21/6/40, pag. 804; St.ct. No. 114.)

Oorlogsschade. Het Rijk stelt gelden beschikbaar voor de verleenig van bedrijfs- en bouwcredieten, die ten doel hebben het bedrijfsleven zoo snel mogelijk weder op gang te brengen, welke gelden door tusschenkomst van „Stichtingen 1940”, die in verschillende gewesten en in Rotter-

dam zijn opgericht, bij wijze van credietverleenig worden verstrekt. Met de regeling van de eigenlijke oorlogsschade (zie E.S.B. (1273) pag. 388 en (1274) pag. 400) laten deze stichtingen zich niet in. Benoeming van regeeringscommissarissen voor de oorlogsmolestcredieten. (E.V. 21/6/40, pag. 803.)

LANDBOUW EN VOEDSELVOORZIENING.

Aardappelen. Met ingang van 17 Juni is wederom (zie E.-S. B. (1273) pag. 389) de mogelijkheid opengesteld tot denaturatie van aardappelen met toeslag voor de volgende categorieën: aardappelen van zandgrond; de niet door de Akkerbouwcentrale aangekochte klei-aardappelen; aanvankelijk door de Akkerbouwcentrale aangekochte aardappelen, die wegens het niet voldoen aan de te stellen eischen bij de ontvangst zijn of worden afgekeurd. De bij denaturatie geldende voorschriften zoowel voor gewone- als pootaardappelen blijven van kracht. Sedert 17 Juni worden door de Akkerbouwcentrale geen aardappelen meer aangekocht. (E.V. 21/6/40, pag. 808.)

Lijnzaad. Verlenging van termijn voor aanbieding van lijnzaad van 1 Juni tot 1 Juli. (E.V. 21/6/40, pag. 809.)

Mengvoerders. (Zie E.S.B. (1274) pag. 401). Aanvulling van voorschriften inzake de samenstelling in St.ct. No. 112. (E.V. 21/6/40, pag. 809.)

Vee. Bijzondere registratie van vee in eenige gebieden aanwezig, resp. in den nacht van 9 op 10 Mei 1940 en van 15 op 16 Juni 1940 te 24 uur, teneinde een inzicht te krijgen in het verloop van den terugvoer van het vee naar de evacuatiegebieden. (E.V. 21/6/40, pag. 809.)

Vlas. Goedkeuring van bestuursbesluit der Akkerbouwcentrale inzake de regeling van de taxatie van den vlasoogst 1940 (St.ct. No. 116). Voor vlas van den oogst 1939, hetwelk werd verkocht in de periode 25 September 1939 t/m 30 April 1940, alsmede voor vlas, dat op 30 April 1940 nog onverkocht was, zal geen teeltpremie worden verleend. (E.V. 21/6/40, pag. 809.)

Vleeschconserven. Met ingang van 15 Juni is het verboden vleesch- of vleeschproducten in blik te conserveren en deze artikelen af te leveren. Ontheffing kan worden verleend door de Veehouderijcentrale. Dit verbod geldt niet voor het conserveren volgens door de Veehouderijcentrale vast te stellen voorschriften. Verplichte opgave van voorraden vleeschconserven voor den verkoop bestemd. Hieronder vallen niet de detaillisten voorzoover hun voorraden bestemd waren voor verkoop aan consumenten. Thans is deze verkoop evenwel verboden. (E.V. 21/6/40, pag. 810.)

RANTSOENEERING EN DISTRIBUTIE.

Benzine. Speciale. Verboden speciale benzine (benzine-soorten met een bepaald kookpuntraject, zooals: gasoline, petroleumaether, lampenbenzine, waschbenzine en kookpuntbenzine met uitzondering van kunstterpentijn, terpentol of terpentina) te verkoopen of af te leveren zonder schriftelijke vergunning van of vanwege den directeur van het Rijksbureau voor Aardolieproducten. Alle bestaande regelingen t. a. v. deze producten komen met ingang van de inwerkingtreding van deze Speciale-Benzinebeschikking 1940 No. 1 (18 Juni) te vervallen. (E.V. 21/6/40, pag. 818; St.ct. No. 115.)

Brood. Aanvang der broodistributie op 17 Juni 1940 in een hoeveelheid van ongeveer 2000 gram brood of daarmee gelijkstaand gewicht aan klein brood per hoofd per week. Beschuit, ontbijtkoek, banket en koekjes vallen niet onder deze distributie.

Extra rantsoen van resp. 50 en 100 pCt. voor arbeiders, die resp. zwaren en zeer zwaren lichamelijken arbeid verrichten. Speciale regeling voor hotels, café's, restaurants e. d., ingaande 1 Juli. Tegen inlevering van bonnen

bij den plaatselijken distributiedienst ontvangen de bakkers onmiddellijk een toewijzing voor tarvebloem en/of tarwemeel. Zoo noodig kan een voorschottoewijzing van de Meelcentrale worden ontvangen. (E.V. 21/6/40, pag. 812; St.ct. No's. 115 en 116.)

Textielproducten. Voorloopige regeling van distributie van textielproducten, waarvan voor een groot aantal textielproducten door particulieren op vertoon van stamkaart slechts bepaalde hoeveelheden over een vastgestelden termijn (ingaaende 28 Mei 1940) kunnen worden verkregen. Koopers van goederen, welke noodzakelijk zijn voor de uitoefening van een bedrijf (kleermakers, costuumnaaisters, pension- en hotelhouders, inrichtingen, gestichten, ziekenhuizen e. d.) vallen buiten dit voorschift en kunnen afleveringen krijgen overeenstemmend met normale hoeveelheden aan geregelde afnemers. Voor nog in dienst zijnde Nederlandsche militairen gelden dezelfde voorschriften als voor particulieren en vervangt het militaire zakboekje de stamkaart (E.V. 21/6/40, pag. 813; St.ct. No. 115).

GELD-, CREDIET- EN BANKWEZEN EN BELASTINGEN.

Bankenmoratorium. Opheffing. Ingevolge verordening van den Rijkscommissaris d.d. 11 Juni is de Secretaris-Generaal van het Departement van Financiën gemachtigd, het bestaande bankenmoratorium (zie E.-S. B. (1273), pag. 386 en (1274) pag. 393) met ingang van den dag van afkondiging van de verordening op te heffen en de noodige maatregelen, die daaraan verbonden zijn, te nemen. (E.V. 21/6/40, pag. 802.)

MAANDCIJFERS.

OVERZICHT VAN DEN STAND DER RIJKSMIDDELEN.
Ult. Mei 1940 (in Gulden).

AFDEELING Ia Dir. belastingen	Kohieren voor den dienst 1940 ¹⁾			Zuiver bedrag der kohieren voor den vorigen dienst t./m. dezelfde maand van het vorige jaar ²⁾
	Totaal bedrag	Bedragen, welke zijn teruggegeven of anders dan wegens betaling op de koh. afgeschr.	Zuiver bedrag	
Grondbelast. a)	9.664.146	—	9.664.146	8.939.370
Inkomst.bel. b)	34.341.719	1.948.747	32.392.972	31.410.404
Vermogensbel. c)	7.066.645	71.382	6.995.263	7.205.276
Verdedig.bel. I	3.624.419	73.873	3.550.546	3.716.152
Opc. v. d. Gem. fondsbel. Wet van 2 Dec. '39 (St.bl. no. 407) ³⁾	7.992.283	134.958	7.857.325	—
Totaal	62.689.212	2.228.960	60.460.252	51.271.202

a) 1/4 hoofdsom + 20 opercenten op de hoofdsom der gebouwde eigendommen. b) Hoofdsom + 70—88 opercenten. c) Hoofdsom + 75 opercenten.

¹⁾ Voor de belastingen naar inkomen en vermogen bestaan de vermelde bedragen uit 1/4 gedeelte van het belastingjaar 1940/1941 en 3/4 gedeelte van het belastingjaar 1939/1940. ²⁾ Voor de belastingen naar inkomen en vermogen bestaan de vermelde bedragen uit 1/4 gedeelte van het belastingjaar 1938/1939. ³⁾ Voor de Gemeentefondsbelasting bestaan de bedragen uit 15 opercenten over het belastingjaar 1939/1940 en 1/4 gedeelte van 50 opercenten over het belastingjaar 1940/1941.

INKOMSTEN TEN BATE VAN HET VERKEERSFONDS.

	Mei 1940	1940	1939
Motorrijtuigenbelasting	1.781	9.955.743	13.054.869
Rijwielbelasting	18.972	70.957	85.137
Totalen	20.753	10.026.700	13.140.006

INKOMSTEN TEN BATE VAN HET GEMEENTEFONDS.

	Dienst 1939/1940 Zuiver bedrag der kohieren tot en met de maand Mei 1940	Zuiver bedrag der kohieren voor den dienst 1938/'39 tot en m. dezelfde maand v. 1939
Gemeente.f.belast. . .	69.375.617	66.403.526
Opc.verm. t. get. v.50	5.871.444	5.954.463

AFDEELING Ib Overige middelen	Mei 1940	Sedert 1 Jan. 1940	Overeenkomstige periode 1939
Benaming der middelen			
Divid.- en tantiëmebel. . .	1.376.530	6.943.981	6.120.837
Rechten op den invoer . . .	4.984.717	46.103.230	46.172.800
Statistiekrecht	105.711	941.625	1.043.159
Accijns op zout	258.269	937.695	803.776
Accijns op geslacht	737.398	3.987.846	2.998.898
Accijns op wijn	29.855	688.344	747.114
Accijns op gedistill.	1.877.877	12.299.907	11.663.729
Accijns op bier	693.911	3.652.038	3.479.446
Accijns op suiker	4.017.387	22.357.157	22.823.560
Accijns op tabak	3.215.030	17.345.943	15.089.303
Bel. op gouden en zilverw.	38.320	269.511	245.347
Omzetbelasting	3.945.185	40.794.883	35.815.032
Couponbelasting	171.537	1.953.467	2.247.450
Recht. en boeten v. zegel	609.034	4.481.953	9.360.110
Recht. en boet. v. registr.	781.298	3.938.109	6.755.814
Recht. en boet. v. successie, v. overgang bij overlijden en v. schenking	2.771.985	18.616.033	18.753.761
Opbrengst d. loodsgelden	3.597	78.720	355.234
Totalen	25.617.641	185.390.442	185.085.370

¹⁾ Hieronder begrepen de sedert 11 Februari 1940 ten bate van het Leeningfonds 1940 geheven meerdere invoerrechten (Wet van 26 April 1940, Stbl. no. 404). ²⁾ Hieronder begrepen wegens zegelrecht van nota's van makelaars en commissonnairs in effecten, enz. f 39.038 (Beursbel.) ³⁾ Idem f 657.060.

AFDEELING II. DIENSTJAAR 1939.

Benaming der middelen	Bedrag van de raming	Zuivere opbrengst over het tijdvak van 1 Jan. 1939 tot en met de maand Mei 1940
Grondbelasting.		
(1/4 hoofdsom + 20 opercenten op de hoofdsom der gebouwde eigendommen) . . .	10.703.000	10.673.585
Inkomstenbelasting	82.500.000	94.658.914
Vermogensbelasting	21.000.000	21.096.629
Verdedigingsbel. I	10.500.000	10.776.918
Belasting v. d. doode hand	2.000.000	2.217.118
Divid.- en tantiëmebel.	27.000.000	26.378.336
Rechten op den invoer	96.000.000	122.755.156
Statistiekrecht	2.500.000	2.539.018
Accijns op zout	2.000.000	1.710.816
Accijns op geslacht	7.500.000	7.929.724
Accijns op wijn	2.250.000	2.371.202
Accijns op gedistilleerd	28.050.000	31.502.614
Accijns op bier	8.000.000	9.168.257
Accijns op suiker	56.100.000	61.126.759
Accijns op tabak	36.000.000	39.507.684
Bel. op gouden en zilverw.	575.000	636.598
Omzetbelasting	82.000.000	88.784.298
Couponbelasting	5.500.000	4.682.486
Rechten en boeten v. zegel	23.000.000	18.017.666
Rechten en boeten v. registr.	16.500.000	13.494.674
Rechten en boeten v. successie, v. overgang bij overlijden en v. schenking	48.000.000	44.218.625
Opbrengst der loodsgelden	750.000	658.426
Totalen	568.428.000	614.905.503

OVERZICHT VAN DE INKOMSTEN TEN BATE VAN HET WERKLOOSHEIDSSUBSIDIEFONDS.

Dienst 1940	Bedrag van raming	Zuiver bedrag kohieren tot en met de maand Mei 1940
Grondbelasting (veertig ten honderd van de hoofdsom wegens gebouwde eigendommen en vijf en twintig ten honderd van de hoofdsom wegens ongebouwde eigendommen)	9.745.000	8.729.431
Personeele belasting (tachtig ten honderd van de hoofdsom naar den eersten, tweeden en derden grondslag)	19.000.000	17.574.648
Gemeentefondsbelasting (vijf en twintig opercenten op de hoofdsom)	16.000.000	6.637
Vermogensbelasting (twee en twintig opercenten op de hoofdsom)	2.500.000	1.274
Inkomstenbelasting (tien opercenten op de hoofdsom)	5.150.000	2.034
Totalen	52.395.000	26.314.024

ZILVERPRIJS

Londen ¹⁾	N. York ²⁾	A'dam ³⁾	Londen ⁴⁾
18 Juni 1940	23 1/4	34 3/4	18 Juni 1940
19 " 1940	23 1/4	34 3/4	19 " 1940
20 " 1940	22 3/16	34 3/4	20 " 1940
21 " 1940	22 7/16	34 3/4	21 " 1940
22 " 1940	—	22	22 " 1940
23 " 1940	21 1/16	34 3/4	23 " 1940
24 Juni 1939	19 3/4	42 3/4	26 Juni 1939
23 Aug. 1939	20 3/16	37 1/4	23 Aug. 1939

¹⁾ In pence p. oz. stand. ²⁾ Foreign silver in \$. p. oz. fine. ³⁾ In gulden per Kg. 1000/1000. ⁴⁾ In sh. p. oz. fine.

STATISTIEKEN.

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	15 Juni 1940	7 Juni 1940
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Nederlandsche Bank	f 6.495.969,20	f 4.994.052,39
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	129.981,64	25.816,16
Voorschotten op ultimo Mei resp. April '40 a/d. gemeent. verstr. op a. haar uit te keeren hoofds. der pers. bel., aand. in de hoofds. der grondbel. en der gem. fondsb. bel., alsmede op de belastingen en op de vermogensbelasting	—	—
Voorschotten aan Ned.-Indië Idem aan Suriname ¹⁾	55.411.069,83 9.553.499,73	54.545.277,88 12.862.209,22
Kasvord. weg. creditverstr. a/h. buitenl.	82.162.636,31	82.440.018,81
Daggeldleeningen tegen onderpand	—	—
Saldo der postrek. v. Rijks-comptabelen	50.822.317,92	62.442.026,95
Vord. op het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾	—	—
Vord. op andere Staatsbedr. en instellingen ¹⁾	56.678.326,73	56.260.272,38
Verplichtingen		
Voorschot door de Ned. Bank ingev. art. 16 van haar octrooi verstrekt	—	—
Voorschot door de Ned. Bank in reken.-cour. verstrekt	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	f 83.247.000,—	f 84.167.000,—
Schatkistpromessen in omloop	363.860.000,— ²⁾	349.400.000,— ²⁾
Daggeldleeningen	—	—
Zilverbons in omloop	21.081.555,—	20.018.233,50
Schuld op ultimo Mei resp. Apr. 1940 a/d. gem. weg. a.h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsb. alsmede op de bel. en op de vermogensbelasting	2.760.220,01	6.208.434,14
Schuld aan Curaçao ¹⁾	410.834,24	733.567,25
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾	815.828,45	844.531,11
Id. a. h. Staatsbedr. der P.T. en T. ¹⁾	194.094.872,07	206.471.872,89
Id. aan andere Staatsbedrijven ¹⁾	22.500.000,—	22.500.000,—
Id. aan div. instellingen ¹⁾	148.440.650,86	148.848.232,76

¹⁾ In rekg. crt. met 's Rijks Schatkist. ²⁾ Rechtstreeks bij de Nederlandsche Bank f 16.000.000,— ³⁾ Idem f 46.000.000,—

DE NEDERLANDSCHE BANK.
Verkorte balans op 24 Juni 1940.

Activa.	
Binnenl. Wissels, Promessen, enz. in disconto	f 33.290.954 800.109 4.249.553
Papier op het Buitenland	f 300.000
AF: Verkocht maar voor de bank nog niet afgelepen	—
Beleeningen incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand	f 153.232.919 ¹⁾ 5.840.367 69.285.513
Op Effecten enz.	f 226.775.600 ¹⁾
Op Goederen en Ceelen	1.583.199
Voorschotten aan het Rijk Munt en muntmateriaal: Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 1.115.544.475
Zilveren munt, enz.	11.073.512
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	46.022.969
Gebouwen en meubelen der Bank	4.500.000
Diverse rekeningen	16.176.830
	f 1.460.317.201
Passiva.	
Kapitaal	f 20.000.000
Reservefondsen	4.454.252
Bijzondere reserve	13.494.513
Pensioenfonds	10.938.651
Bankbiljetten in omloop	1.219.283.815
Bankassigtiën in omloop	155.131
Rek.-Courant Van het Rijk saldo's	f 2.563.491
Van anderen	187.826.187
Diverse rekeningen	1.601.162
	f 1.460.317.202
Beschikbaar metaalsaldo	562.707.524
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is	1.406.768.811
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht	16.000.000
¹⁾ Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)	f 60.612.475

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Gouden munt en muntmater.	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikb. Metaal-saldo	Dek-kings-perc.
24 Juni '40	1.115.544	1.219.284	190.545	562.708	80
17 " '40	1.115.544	1.223.246	198.413	556.469	79
10 " '40	1.115.544	1.235.450	208.917	546.337	78
6 Mei '40	1.160.287	1.158.613	255.183	607.242	83

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-prom. rechtstr.	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Div. reken. (act.)
24 Juni '40	38.341	16.000	228.359	300	16.177
17 " '40	38.407	16.000	228.620	300	29.169
10 " '40	69.568	46.000	226.342	300	24.157
6 Mei '40	9.853	—	217.756	750	20.648

¹⁾ Per 1 April 1940 herwaardeering van den goudvoorraad op basis van een depreciatie-percentage van 18 pct.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Data	Goud en deviezen	Renten-bank-scheinen	Andere wissels chèques en schatkistpapier	Beleeningen
15 Juni 1940.	77,7	368,8	11.940,2	28,5
7 " 1940.	77,6	276,5	12.359,7	25,7
31 Mei 1940.	77,3	260,8	12.568,5	30,9
23 Aug. 1939.	77,0	27,2	8.140,0	22,2

Data	Effecten	Diverse Activa	Circulatie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
15 Juni '40	116,0	1.386,0	12.137,1	1.422,0	431,6
7 " '40	138,9	1.387,5	12.353,6	1.432,0	484,9
31 Mei '40	191,9	1.434,4	12.594,2	1.470,0	457,7
23 Aug. '39	982,6	1.330,5	8.709,8	1.195,4	454,8

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Bank. Departm.	Other Securities	
				Disc. and Advances	Securities
19 Juni '40	1.720	589.050	41.190 ¹⁾	3.540	26.970
12 " '40	1.750	578.370	51.870	3.890	22.990
5 " '40	1.660	569.260	10.970	2.890	22.810
29 Mei '40	1.650	556.860	23.370	2.880	22.730
23 Aug. '39	247.263	508.064	38.353	5.711	24.334

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-kings-perc. ¹⁾
			Bankers	Other Acc.		
19 Juni '40	130.550	35.280	103.730	46.870	42.660	23,0
12 " '40	123.980	34.890	103.160	48.360	53.310	28,6
5 " '40	161.730	13.610	118.790	49.610	12.390	6,8
29 Mei '40	148.900	36.120	94.910	50.480	24.780	13,7
23 Aug. '39	99.666	22.371	92.132	36.229	39.199	26,0

¹⁾ Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en landen	7 Mei 1940	10/15 Juni '40 Laagste	15 Juni '40 Hoogste	17/22 Juni '40 Laagste	22 Juni '40 Hoogste
Officieel:					
New York	4.03	4.02½	4.03½	4.03	4.03
Parijs	176.62½	176.50	176.75	176.62½	176.62½
Stockholm	16.90	16.85	16.95	16.90	16.95
Montreal	4.45	4.43	4.47	4.45	4.45
Buenos Aires	17.17½	17.—	17.30	17.06½	17.13
Niet-Officieel:					
Alexandrië	97.50	97.50	97.50	97.50	97.50
Athene	535	525	525	525	525
Bangkok	22.18	22.18	22.18	22.18	22.18
Bombay	18.—	18.—	18.—	18.—	18.—
Budapest	18.75	19.18	20.37	19.87	19.25
Hongkong	14.88	14.96	14.96	14.96	15.—
Istanbul	5.10	5.15	5.15	5.15	5.15
Kobe	16.56	15.93	17.—	16.18	16.50
Lissabon	102.12½	99.—	100.50	99.50	100.—
Madrid	38.50	36.25	40.—	40.—	40.—
Montevideo	27.25	24.—	26.—	24.50	25.25
Rio de Janeiro	3.66	3.37	3.56	3.37	3.53
Shanghai	3.31	3.84	3.90	3.84	4.—
Singapore	28.18	28.18	28.18	28.18	28.18

KOERSEN TE NEW-YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ per 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. f 100)
18 Juni 1940	3.61½	—	40.10 ¹⁾	—
19 " 1940	3.58½	—	40.10 ¹⁾	—
20 " 1940	3.54	—	40.10 ¹⁾	—
21 " 1940	3.59	—	40.10 ¹⁾	—
22 " 1940	3.72½	—	40.10 ¹⁾	—
24 " 1940	3.72	—	40.10 ¹⁾	—
26 Juni 1939	4.68½	3.64½	40.11	53.08
Muntpariteit	4.86	3.90½	23.81½	40½

¹⁾ Nominaal.